

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(individual Study)

หลักประชาธิปไตยกับการชุมนุมสาธารณะ

จัดทำโดย พลตำรวจเอก ธนาศักดิ์ ฤทธิเดชไพบูลย์
รหัส ๖๓๐๘๑๗

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๘
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักประชาธิปไตยกับการชุมนุมสาธารณะ

พล.ต.ต.ธนาศักดิ์ ฤทธิเดชไพบูลย์^๑

บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ให้ความสำคัญคุ้มครองและรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติ และตามที่กฎหมายกำหนด เช่น เสรีภาพในการเลือกใช้ชีวิต เสรีภาพทางการแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ เป็นต้น มนุษย์ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนคือรัฐอำนาจอันชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาลเกิดจากความยินยอมของประชาชน เมื่อใดที่ผู้ปกครองละเลยไม่สามารถที่จะช่วยรักษาหรือส่งเสริมสิทธิต่างๆ ของคนในสังคม ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองใหม่ เพื่อให้การดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมมีความสุข มีการเคารพซึ่งกันและกันและมีการยอมรับในความแตกต่างทางความคิดเห็น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดให้มีบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน ทั้งในด้านความเป็นอยู่ การศึกษา การประกอบอาชีพ สุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนการอำนวยความสะดวก โดยประชาชนทุกคนต้องได้รับอย่างทั่วถึง เหมาะสม และเพียงพอ ต่อความต้องการ หากรัฐไม่สามารถจัดบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึงหรือไม่มีประสิทธิภาพ จนประชาชนบางส่วนได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับความไม่เป็นธรรม อาจทำให้ประชาชนต้องออกมาเรียกร้องเพื่อให้รัฐช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว หนึ่งในวิธีการนั้นก็คือ “การชุมนุมหรือการเดินขบวนเรียกร้อง”

การชุมนุมในประเทศไทยแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ การชุมนุมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งการเรียกร้องทางการเมืองอาจนำไปสู่ความรุนแรงได้ แต่ความรุนแรงนี้อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้เช่นกัน การชุมนุมอีกลักษณะ คือ การชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้รัฐแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนอันเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับหนี้สินของเกษตรกร ปัญหาที่ดินทำกิน และปัญหาราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ เป็นต้น การชุมนุมจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่อยู่ในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

นับตั้งแต่อดีตประเทศไทยได้เกิดเหตุการณ์การชุมนุมที่มีความรุนแรงขึ้น เช่น การชุมนุมของนิสิตนักศึกษาและประชาชนในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ การชุมนุมของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ และการชุมนุมของประชาชนในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวมีการสูญเสียชีวิตของประชาชน จนกระทั่งปัจจุบันการชุมนุมเพื่อเรียกร้องทางการเมืองยังคงมีสถานการณ์ความรุนแรงปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง เช่น การปิดถนน ปิดการจราจร ปิดสถานที่ราชการ ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รับความเดือดร้อนจากการชุมนุม

^๑ รองผู้บัญชาการ สำนักงานกฎหมายและคดี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, ปฏิบัติราชการที่ภาค ๒ จังหวัดชลบุรี, ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๘ ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

รัฐบาลต้องสั่งการให้เจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจเข้ามาควบคุมสถานการณ์ จนบางครั้งเกิดการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือระหว่างผู้ชุมนุมกับประชาชนอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับการชุมนุม จนเกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งผู้ชุมนุมมักจะอ้างว่าการชุมนุมของตนเป็น การใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการชุมนุมและได้รับความเดือดร้อนจากการชุมนุมจะเห็นว่า การชุมนุมในที่สาธารณะของผู้ชุมนุมเป็น การละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ส่วนด้านเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องใช้กำลังในการสลายการชุมนุม จนทำให้ผู้ชุมนุมได้รับอันตรายหรือเสียชีวิตก็จะอ้างว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อรักษา ความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมือง ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้เกิดจากความไม่เข้าใจในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ทำให้การใช้เสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนอยู่หลายประการ เช่น ปัญหาขอบเขตการบังคับใช้เสรีภาพ การละเมิดสิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิมนุษยชนของผู้อื่น ตลอดจนปัญหาการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้น เพื่อให้ข้อตกลงหรือการยอมรับจากทุกฝ่ายมีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงได้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติการชุมนุมในที่สาธารณะ พ.ศ. ๒๕๔๘ ขึ้นมา

หลักประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Democracy มาจากคำในภาษากรีกว่า Democrazia ซึ่งประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือ Demos หมายถึง ประชาชนกับ Kratein หมายถึง ปกครอง ฉะนั้นประชาธิปไตย (Demoskratia) จึงหมายถึง ประชาชนปกครองหรือการปกครองโดยประชาชน (Government by the people) สำหรับภาษาไทย ประชาธิปไตยเป็นคำสนธิมาจากคำว่าประชา หมายถึง ประชาชนหรือปวงชน กับอธิปไตย หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งเมื่อรวมกันแล้ว ประชาธิปไตย จึงหมายถึง ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ^๒ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่หมายถึง ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ หรือการถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” เช่น^๓

วิสุทธ์ โภธิ์แทน ให้นิยามว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการเมือง (political system) และระบอบการปกครอง (regime) รูปหนึ่งที่มีรัฐบาลซึ่งรับผิดชอบและสนองต่อความต้องการของประชาชน รัฐบาลนี้ประกอบด้วยบุคคลอันเป็นตัวแทนของประชาชนที่ประชาชนให้ความยินยอมเห็นชอบโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่แท้จริงและเป็นไปอย่างเสรี ซึ่งมีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน ทั้งยึดหลักเสมอภาคและทั่วถึงในการเลือกรัฐบาลดังกล่าว เป็นรัฐบาลที่ปกครองโดยยึดหลักนิติธรรมอันกำหนด

^๒ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, พัฒนาการเมืองไทย...พัฒนาประชาธิปไตย, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพฯ : กลุ่มงานผลิตเอกสารสำนักประชาสัมพันธ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒ - ๑๕.

ถึงสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคและความยุติธรรมในหมู่ประชาชน ดำเนินการปกครองโดยยึดหลักเสียงข้างมากที่เคารพสิทธิของฝ่ายข้างน้อย รวมถึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการและการสืบทอดหรือเปลี่ยนแปลงตำแหน่งที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความยินยอมพร้อมใจของประชาชนตามหลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน

วิทยากร เชียงกูล กล่าวว่า ประชาธิปไตยที่แท้จริง หมายถึง การที่ประชาชนย่อมมีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองขั้นพื้นฐานทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียน การชุมนุม การตั้งสมาคมตั้งสหภาพแรงงาน เรียกร้องให้หยุดงานตามขั้นตอน เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติให้พิจารณาทำตามความเห็นและความต้องการของประชาชน ซึ่งสรุปได้ว่า การที่ประชาชนจะต้องมีสิทธิมีเสียงในการปกครองประเทศในการบริหารบ้านเมือง การออกกฎหมายการตัดสินใจ และการกระทำทุกอย่างที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ไม่ใช่มีสิทธิแค่เลือกตั้งผู้แทนอย่างเดียวเสร็จแล้วก็ไม่มีสิทธิอย่างอื่นอีก ถือว่าเป็นประชาธิปไตยเพียงเปลือกนอก

ประธาน สุวรรณมงคล กล่าวว่า ประชาธิปไตย มีสองนัยยะ คือ นัยยะของรูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่ง และนัยยะของวิถีการดำรงชีวิต หรือเป็นอุดมการณ์ เป็นวิถีชีวิต และเป็นรูปแบบการใช้อำนาจ

สาโรจน์ บัวศรี ให้ความหมายของประชาธิปไตยเป็น ๓ สถานะ ที่เรียกว่า องค์สามของประชาธิปไตย คือ

๑. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ ซึ่งหมายถึง การมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผล และความหมายของมนุษย์ เทิดทูนอิสรภาพและเสรีภาพของมนุษย์

๒. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบอบการเมืองและวิธีการจัดระเบียบการปกครอง หมายถึง ระบบการเมืองที่ถือว่าอำนาจให้ทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชนนั้น และประชาชนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจแทนตนได้ โดยการเลือกตั้งที่มีการกำหนดวาระถือเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน

๓. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง อยู่ร่วมกันปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพทั้งกายและวาจา ไม่ก้าวร้าวในสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมร่วมมือรับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม ตลอดจนการใช้สติปัญญาและความฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งหมด

หลักการพื้นฐานของหลักประชาธิปไตย

การมีวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยควรมีองค์ประกอบของหลักการประชาธิปไตย (principles of democracy) ได้แก่^๔

๑. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (popular sovereignty or sovereignty of the people) ซึ่งโดยรวม คือ ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจเป็นผู้ร่วมกันใช้อำนาจนี้ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเองโดยวิถีทางประชาธิปไตยการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในกระบวนการตัดสินใจและการปกครองโดยหลักนิติธรรม

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘ - ๓๑.

๒. หลักสิทธิเสรีภาพ (right, liberty or freedom) ซึ่งมาจากคำสามคำ คือ สิทธิ (right) เสรีภาพ (liberty) และอิสรภาพ (freedom) โดยสิทธิ หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้เสรีภาพ หมายถึง โอกาสที่จะเลือกทำหรือไม่ทำระหว่างทางเลือกหลายทางตามความปรารถนาของตนโดยปราศจากข้อบังคับหรือข้อจำกัดจะจำกัดได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น ส่วนอิสรภาพ หมายถึง การทำหรืองดเว้นที่จะทำอะไรก็ได้ที่ไม่ละเมิดผู้อื่น ทั้งนี้เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย จึงหมายถึงความสามารถของคนที่ จะกระทำหรืองดเว้นกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย ซึ่งกฎหมายนั้นออกโดยวิถีทางประชาธิปไตย คือ ออกโดยผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งมาอย่างเป็นประชาธิปไตย ดังนั้นเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจึงไม่ใช่การทำอะไรก็ได้ตามใจตนเอง แต่มีข้อจำกัดอันเป็นขอบเขตที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคม โดยมีหลักสำคัญคือต้องไม่ไปทำให้อันอื่นเดือดร้อนและไม่ไปทำลายเสรีภาพคนอื่น ซึ่งในปัจจุบันเสรีภาพนับเป็นแกนหลักของประชาธิปไตย สังคมที่ดีต้องให้เสรีภาพพื้นฐานแก่ประชาชน อาทิ เสรีภาพทางความคิด (freedom of thought) เสรีภาพในทางศาสนา (freedom of religion) เสรีภาพในการพูด (freedom of speech) สื่อต้องมีเสรีภาพเพียงพอ เสรีภาพในการแสดงออก (freedom of expression) เสรีภาพในการพิมพ์และเผยแพร่ข่าวสาร เสรีภาพทางวิชาการในการศึกษาหาความรู้ เสรีภาพทางการเมือง เป็นต้น

๓. หลักความเสมอภาค (equality) ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การที่ประชาชนทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันพื้นฐานในเรื่องสำคัญๆ ที่เป็นไปได้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ตั้งแต่การใช้สิทธิทางการเมืองและการไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยกฎหมายหรือเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย สถานะ ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง รวมทั้งการมีสิทธิเข้าถึงความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต เช่น การศึกษา และปัจจัย ๔ ในการดำรงชีวิต ซึ่งความเท่าเทียมกันนี้จะทำให้ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม

๔. หลักภราดรภาพ (fraternity) และหลักการเคารพเหตุผล (respect for reason) หลักภราดรภาพ หมายถึง ความเป็นพี่เป็นน้องกัน คนในสังคมควรปฏิบัติต่อกันดุจพี่น้อง ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน ไม่ปฏิบัติต่อกันดังเช่นศัตรูเพราะความแตกต่างกัน ซึ่งในการปกครองตนเองร่วมกันของประชาชนนั้น เมื่อคนในสังคมมีโอกาสและเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ หรือทางสังคม ย่อมทำได้อย่างสันติและหาข้อยุติที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับกัน ถ้าคนทั้งหลายมีความเคารพซึ่งกันและกัน (mutual respect) และมีความรักความปรารถนาดีต่อกันเปรียบประดุจญาติพี่น้องที่เรียกว่ามีภราดรภาพ หากประเด็นที่กล่าวถึงยังไม่เป็นที่เข้าใจร่วมกันได้ ก็ต้องมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างรอบด้านอย่างกว้างขวางด้วยข้อเท็จจริงต่างๆ และใช้หลักเหตุผลด้วยความสมเหตุสมผลมาเปรียบเทียบ เพื่อหาข้อสรุปที่น่าจะดีที่สุดร่วมกัน อันเป็นข้อยุติที่จะนำไปปฏิบัติต่อไป ซึ่งการมีภราดรภาพและการยึดมั่นในหลักเหตุผลประกอบข้อเท็จจริงที่ชัดเจนนั้น ย่อมทำให้คนในสังคมสามารถร่วมมือกันทำกิจกรรมทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของสังคมและประเทศชาติ นอกจากนี้ภราดรภาพยังเป็นฐานและเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้การใช้เสรีภาพและความเสมอภาค

เกิดผลองงามและสัมฤทธิ์ผลได้จริง ถ้าไม่มีภราดรภาพแล้วเสรีภาพและความเสมอภาคจะโน้มเอียงไปในทางที่จะทำให้คนแบ่งแยกและแก่งแย่งกันจนเกิดปัญหาใหญ่ตามมา

หลักสิทธิและเสรีภาพ

หลักการพื้นฐานของหลักประชาธิปไตยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ หลักสิทธิและเสรีภาพ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้เพื่อเป็นหลักประกันว่ารัฐจะรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนลดการผูกขาดอำนาจรัฐและขจัดการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม

“สิทธิ” คือ ประโยชน์หรืออำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองมิให้มีการละเมิด รวมทั้งบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วย เช่น สิทธิในครอบครัว สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในการเลือกอาชีพ ถิ่นที่อยู่การเดินทาง สิทธิในทรัพย์สิน เป็นต้น^๕

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมาย สิทธิ หรือ สิทธิ์ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม เช่น บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เขามีสิทธิ์ในที่ดินแปลงนี้ รวมถึงอำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย

รองศาสตราจารย์มานิต จุ่มปา ให้ความหมายของคำว่า สิทธิ (Right) หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตและร่างกาย เป็นต้น สิ่งที่รัฐธรรมนูญกำหนดเป็นสิทธิ หมายความว่า รัฐให้สิทธิแก่ประชาชน โดยรัฐมีพันธกรณี (หน้าที่) ที่จะต้องทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น เปรียบประดุจดังรัฐเป็นลูกหนี้ประชาชนเป็นเจ้าของหนี้

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ให้ความหมายของสิทธิตามรัฐธรรมนูญและสิทธิตามความหมายทั่วไป หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วย

แต่สิทธิตามรัฐธรรมนูญนั้นถือว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายมหาชน หมายถึง อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรองคุ้มครองปกป้องบุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด การให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้แทรกแซงในขอบเขตสิทธิของตน ในบางกรณีการรับรองดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้รัฐดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งสิทธิตามรัฐธรรมนูญยังหมายรวมถึงการให้หลักประกันในทางหลักการ ดังนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐ และสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่ผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐ

^๕ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพฯ : กลุ่มงานผลิตเอกสารสำนักประชาสัมพันธ์, ๒๕๕๖), หน้า ๙.

ทั้งหลายที่จะต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ^๖

ส่วนคำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง อำนาจตัดสินใจด้วยตนเองของมนุษย์ที่จะเลือกดำเนินพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่มีบุคคลอื่นใดอ้างหรือใช้อำนาจแทรกแซงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น และเป็นการตัดสินใจด้วยตนเองที่จะกระทำหรือไม่กระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย แต่การที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแล้ว แต่ละคนจะตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการสิ่งใดนอกเหนือจากการต้องปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว ย่อมต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคมขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม^๗

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ความหมายของคำว่า เสรีภาพ ไว้ว่า ความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา ความมีสิทธิที่จะกระทำการที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

รองศาสตราจารย์มานิต จุ่มปา ให้ความหมายของคำว่า เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น มีสิทธิที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เช่น เสรีภาพในการเดินทาง เป็นต้น สิ่งใดรัฐธรรมนูญกำหนดเสรีภาพ หมายความว่า ประชาชนมีเสรีภาพเช่นนั้น โดยรัฐมีหน้าที่ทั่วไปที่จะงดเว้นไม่ขัดขวางการใช้เสรีภาพนั้นของประชาชน แต่รัฐไม่มีหน้าที่ โดยเฉพาะเจาะจงที่จะต้องจัดหาสิ่งที่เป็นเสรีภาพจึงต่างจากสิทธิที่สิ่งใดเป็นสิทธิถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะเจาะจงในการทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ให้ความหมายของเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน เสรีภาพจึงหมายถึง อำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคลที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดอันเป็นอำนาจที่มีเหนือตนเอง ความแตกต่างระหว่าง “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” จึงอยู่ที่ว่า “สิทธิ” เป็นอำนาจที่บุคคลมีเพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นกระทำการอันใดอันหนึ่ง แต่ในขณะที่ “เสรีภาพ” นั้นเป็นอำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น เสรีภาพจึงไม่ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลอื่นแต่อย่างใด

ซึ่งคำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” เป็นคำที่มีอยู่ควบคู่กัน โดยรัฐธรรมนูญทุกฉบับได้กำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยไว้อย่างชัดเจน แต่สิทธิและเสรีภาพมีความแตกต่างกันตรงที่^๘

^๖ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๘), หน้า ๕๐ - ๕๑.

^๗ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย, หน้า ๑๐.

^๘ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, รวมบทความวิชาการ ชุดที่ ๑๒ ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เพรส จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๑ - ๒.

๑. “สิทธิ” เป็นประโยชน์ที่ต้องมีกฎหมายรับรองและคุ้มครองไว้บุคคลจึงจะเกิดมีสิทธิเช่นนั้นได้ แต่ถ้ากฎหมายไม่ได้ให้การรับรองหรือคุ้มครองประชาชนก็จะมีสิทธิเช่นนั้น ในขณะที่ “เสรีภาพ” เป็นภาวะโดยอิสระของมนุษย์ แม้จะไม่มีกฎหมายรับรองหรือคุ้มครองไว้ บุคคลก็ยังคงมีเสรีภาพนั้น

๒. “สิทธิ” ที่รัฐให้การรับรองและคุ้มครองแล้วนั้น รัฐมีหน้าที่โดยเฉพาะเจาะจงที่จะต้องทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น ในขณะที่ “เสรีภาพ” นั้น รัฐไม่มีหน้าที่ที่จะต้องจัดหาให้แต่อย่างใด

เสรีภาพในการชุมนุม

การชุมนุมหรือการเดินขบวนเรียกร้องถือว่าเป็นเสรีภาพประการหนึ่งที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนมา แต่กำเนิดตามแนวคิดสิทธิมนุษยชน (Human Rights) โดยเรียกชื่อเสรีภาพประเภทนี้ว่า “เสรีภาพในการชุมนุม (freedom of assembly)” ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มคนเพื่อแสดงออกทางความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ไม่เฉพาะแต่เรื่องทางการเมืองเท่านั้น อาจครอบคลุมถึงเรื่องสังคม เศรษฐกิจ การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ สิ่งแวดล้อม สุขอนามัย ซึ่งส่วนมากจะเป็นสภาพปัญหาที่กลุ่มคนดังกล่าวได้รับผลกระทบเป็นการรวมตัวกัน เพื่อสะท้อนให้รัฐบาลเห็นถึงปัญหาความเดือดร้อนของตน^๙

เสรีภาพในการชุมนุมของประเทศไทยได้รับการรับรองครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ มาตรา ๑๔ ซึ่งบัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งบทกฎหมายบุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคมการอาชีพ” และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ประชาชนผู้ใช้เสรีภาพในการชุมนุมไว้ในหมวด ๓ มาตรา ๔๔ โดยบัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”

ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๔ ประชาชนชาวไทยย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยการมีเสรีภาพในการรวมตัวกันของประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อใช้สิทธิเรียกร้องหรือเพื่อแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มิใช่การใช้สิทธิเรียกร้องหรือแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของประชาชนอย่างไรชอบเขต แต่เป็นเสรีภาพที่มีเงื่อนไขหรือมีข้อจำกัดซึ่งอาจถูกจำกัดโดยกฎหมาย คือ เสรีภาพในการชุมนุมที่จะได้รับความรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ คำว่า “โดยสงบ” หมายถึง ต้องไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวายหรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เป็นคำที่มีลักษณะเป็นนามธรรมไม่สามารถระบุเฉพาะเจาะจงได้ว่าการกระทำกรณีใดเป็นการชุมนุมโดยสงบ ซึ่งต้องพิจารณาจากการกระทำในแต่ละกรณีไป นอกจากนี้การใช้เสรีภาพในการชุมนุมยังต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ วรรคแรก ซึ่งเป็นบทจำกัดการใช้สิทธิและเสรีภาพทุกประเภทในหมวด ๓ โดยการใช้สิทธิและเสรีภาพต้องไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้สิทธิชุมนุมสาธารณะ ให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ประเทศไทยเป็นภาคี เพื่อให้การชุมนุมสาธารณะเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ตลอดจนสุขอนามัยของประชาชนหรือความสะอาดของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะและไม่กระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น โดยพระราชบัญญัตินี้ตั้งกล่าวไว้ว่าไม่ใช้บังคับแก่การชุมนุมสาธารณะดังต่อไปนี้^๙

(๑) การชุมนุมเนื่องในงานพระราชพิธีและงานรัฐพิธี

(๒) การชุมนุมเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมตามประเพณีหรือตามวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น

(๓) การชุมนุมเพื่อจัดแสดงมหรสพกีฬาส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมอื่น เพื่อประโยชน์ทางการค้าปกติของผู้จัดการชุมนุมนั้น

(๔) การชุมนุมภายในสถานศึกษา

(๕) การชุมนุมหรือการประชุมตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือการประชุมสัมมนาทางวิชาการของสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์ทางวิชาการ

(๖) การชุมนุมสาธารณะในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก และการชุมนุมสาธารณะที่จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้งในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้ง แต่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

คำว่า “การชุมนุมสาธารณะ” ในพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะฯ ได้ให้หมายความไว้ว่าการชุมนุมของบุคคลในที่สาธารณะเพื่อเรียกร้องสนับสนุนคัดค้านหรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยแสดงออกต่อประชาชนทั่วไปและบุคคลอื่นสามารถร่วมการชุมนุมนั้นได้ ไม่ว่าจะชุมนุมนั้นจะมีการเดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายด้วยหรือไม่

นอกจากนี้ยังได้ให้คำจำกัดความของคำต่างๆ ไว้ดังนี้^{๑๐}

“ที่สาธารณะ” หมายความว่า ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินที่ใช้เพื่อสาธารณะประโยชน์หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน หรือที่หน่วยงานของรัฐมิได้เป็นเจ้าของแต่เป็นผู้ครอบครองหรือใช้ประโยชน์ บรรดาซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ รวมตลอดทั้งทางหลวงและทางสาธารณะ

“ทางหลวง” หมายความว่า ทางหลวงตามกฎหมายว่าด้วยทางหลวง

“ทางสาธารณะ” หมายความว่า ทางบกหรือทางน้ำสำหรับประชาชนใช้ในการจราจร และให้หมายความรวมถึงทางรถรางที่มีรถเดินสำหรับประชาชนโดยสารด้วย

^๙ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๓.

^{๑๐} พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๔.

“ผู้จัดการชุมนุม” หมายความว่า ผู้จัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ และให้หมายความรวมถึงผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ และผู้ซึ่งเชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาร่วมการชุมนุมสาธารณะโดยแสดงออกหรือมีพฤติการณ์ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้จัดหรือร่วมจัดให้มีการชุมนุมนั้น

“ผู้ชุมนุม” หมายความว่า ผู้จัดการชุมนุมและผู้เข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะไม่ว่าจะเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะนั้นตามคำเชิญชวนหรือการนัดของผู้จัดการชุมนุมหรือไม่

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ส่วนราชการรัฐวิสาหกิจองค์การของรัฐบาลองค์การมหาชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานอื่นของรัฐ

“ผู้รับแจ้ง” หมายความว่า หัวหน้าสถานีตำรวจแห่งท้องที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะหรือบุคคลอื่น ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดให้เป็นผู้มีหน้าที่รับแจ้งการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัตินี้

หลักเกณฑ์การชุมนุมสาธารณะ

การชุมนุมสาธารณะต้องเป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธ โดยการใช้สิทธิและเสรีภาพของผู้ชุมนุมในระหว่างการชุมนุมสาธารณะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมาย^{๑๑}

บริเวณการจัดการชุมนุมสาธารณะต้องมีรัศมี ๑๕๐ เมตรห่างจากพระบรมมหาราชวังพระราชวังของพระราชทายาท หรือของพระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไปพระราชินีเวศน์พระตำหนัก หรือจากที่ซึ่งพระมหากษัตริย์พระราชินีพระราชทายาทพระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับหรือพำนัก หรือสถานที่พำนักของพระราชอาคันตุกะ และห้ามจัดการชุมนุมสาธารณะภายในพื้นที่ของรัฐสภาทำเนียบรัฐบาลและศาล^{๑๒}

การชุมนุมสาธารณะต้องไม่กีดขวางทางเข้าออกหรือรบกวนการปฏิบัติงานหรือการใช้บริการสถานที่ดังต่อไปนี้^{๑๓}

(๑) สถานที่ทำการหน่วยงานของรัฐ

(๒) ท่าอากาศยานท่าเรือสถานีรถไฟหรือสถานีขนส่งสาธารณะ

(๓) โรงพยาบาลสถานศึกษาและศาสนสถาน

(๔) สถานที่ทูตหรือสถานกงสุลของรัฐต่างประเทศหรือสถานที่ทำการองค์การระหว่างประเทศ

(๕) สถานที่อื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

การแจ้งการชุมนุมสาธารณะ

ผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ คือ ผู้เชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาร่วมชุมนุมในวันเวลาและสถานที่ที่กำหนดไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดๆ รวมถึงผู้ขออนุญาตใช้สถานที่หรือเครื่องขยายเสียงหรือขอให้ทางราชการอำนวยความสะดวกในการชุมนุม หากประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะให้แจ้งการชุมนุมต่อ

^{๑๑} พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๖.

^{๑๒} พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๗.

^{๑๓} พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๘.

ผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการประชุมไม่น้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง โดยต้องระบุวัตถุประสงค์และวันระยะเวลาและสถานที่ประชุมสาธารณะตามวิธีการที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด^{๑๔} เมื่อได้รับแจ้งแล้วให้ผู้รับแจ้งส่งสรุปสาระสำคัญในการประชุมสาธารณะให้ผู้แจ้งทราบภายใน ๒๔ นับแต่เวลาที่ได้รับแจ้ง หากการประชุมสาธารณะที่ได้รับแจ้งนั้นขัดต่อพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้รับแจ้งมีคำสั่งให้ผู้แจ้งแก้ไขภายในเวลาที่กำหนด ถ้าผู้แจ้งการประชุมไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ให้ผู้รับแจ้งมีคำสั่งห้ามชุมนุมโดยแจ้งคำสั่งเป็นหนังสือไปยังผู้แจ้ง ในกรณีที่ผู้แจ้งการประชุมไม่เห็นชอบด้วยกับคำสั่งดังกล่าวสามารถยื่นอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือผู้รับแจ้งขึ้นไปหนึ่งชั้นและให้ผู้รับอุทธรณ์วินิจฉัยและแจ้งคำวินิจฉัยอุทธรณ์ภายในเวลา ๒๔ ชั่วโมง ซึ่งในระหว่างมีคำสั่งห้ามชุมนุมการอุทธรณ์และพิจารณาอุทธรณ์ให้งดการประชุมสาธารณะ^{๑๕}

กรณีที่ผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะไม่สามารถแจ้งการประชุมได้ภายใน ๒๔ ชั่วโมง ให้แจ้งการประชุมพร้อมคำขอผ่อนผันกำหนดเวลาต่อผู้บังคับการตำรวจผู้รับผิดชอบพื้นที่ในกรุงเทพมหานครหรือผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดในจังหวัดอื่นแล้วแต่กรณี ก่อนเริ่มการประชุมโดยผู้รับคำขอผ่อนผันต้องมีหนังสือแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ยื่นคำขอทราบภายในเวลา ๒๔ ชั่วโมงนับแต่เวลาที่รับคำขอ^{๑๖}

หน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุม

ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ดังต่อไปนี้^{๑๗}

(๑) ดูแลและรับผิดชอบการประชุมสาธารณะให้เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

(๒) ดูแลและรับผิดชอบต่อการประชุมสาธารณะไม่ให้เกิดการขัดขวางเกินสมควรต่อประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะตลอดจนดูแลและรับผิดชอบต่อผู้ชุมนุมปฏิบัติตามหน้าที่

(๓) แจ้งให้ผู้ชุมนุมทราบถึงหน้าที่ของผู้ชุมนุมและเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะ

(๔) ให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะในการดูแลการประชุมสาธารณะ

(๕) ไม่ยุยงส่งเสริมหรือชักจูงผู้ชุมนุมเพื่อให้ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติหน้าที่

(๖) ไม่ปราศรัยหรือจัดกิจกรรมในการชุมนุมโดยใช้เครื่องขยายเสียงในระหว่างเวลา ๒๔.๐๐ นาฬิกาถึงเวลา ๐๖.๐๐ นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น

(๗) ไม่ใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าที่มีขนาดหรือระดับเสียงตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติประกาศกำหนด

ผู้ชุมนุมมีหน้าที่ดังต่อไปนี้^{๑๘}

^{๑๔} พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๑๐.

^{๑๕} พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๑๑.

^{๑๖} พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๑๒.

^{๑๗} พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๑๕.

^{๑๘} พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๑๖.

(๑) ไม่ก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะอันเป็นที่ชุมนุมหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเกินที่พึงคาดหมายได้ว่าเป็นไปตามเหตุอันควร

(๒) ไม่ปิดบังหรืออำพรางตนโดยจงใจมิให้มีการระบุตัวบุคคลได้ถูกต้อง เว้นแต่เป็นการแต่งกายตามปกติประเพณี

(๓) ไม่พาวาไรดอกไม้เพลิงสิ่งเทียมอาวุธปืนหรือสิ่งทีอาจนำมาใช้ได้อย่างอาวุธเข้าไปในที่ชุมนุมไม่ว่าจะได้รับอนุญาตให้มีสิ่งนั้นติดตัวหรือไม่

(๔) ไม่บุกรุกหรือทำให้เสียหายทำลายหรือทำด้วยประการใดๆ ให้ใช้การไม่ได้ตามปกติซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น

(๕) ไม่ทำให้อันตรายต่อชีวิตร่างกายทรัพย์สินหรือเสรีภาพ

(๖) ไม่ใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายผู้เข้าร่วมชุมนุมหรือผู้อื่น

(๗) ไม่ขัดขวางหรือกระทำการใดๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะในการคุ้มครองความสะดวกของประชาชนในการใช้ที่สาธารณะและการดูแลการชุมนุมสาธารณะนั้น

(๘) ไม่เดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายการชุมนุมระหว่างเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกาถึงเวลา ๐๖.๐๐ นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ

(๙) ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ

การชุมนุมสาธารณะ ผู้ชุมนุมต้องเลิกชุมนุมสาธารณะภายในระยะเวลาที่ผู้จัดการชุมนุมได้แจ้งไว้ต่อผู้รับแจ้ง หากผู้จัดการชุมนุมประสงค์จะจัดให้มีการชุมนุมต่อไปให้แจ้งขอขยายระยะเวลาการชุมนุมต่อผู้รับแจ้งภายในเวลา ๒๔ ชั่วโมงก่อนสิ้นสุดระยะเวลาตามที่กำหนด^{๑๙}

การคุ้มครองความสะดวกของประชาชนและการดูแลการชุมนุมสาธารณะ

ในกรณีที่ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดการชุมนุมสาธารณะ ให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะร้องขอต่อศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดที่มีเขตอำนาจเหนือสถานที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะ เพื่อมีคำสั่งให้ผู้ชุมนุมเลิกการชุมนุมสาธารณะนั้น ในระหว่างรอคำสั่งศาลให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะมีอำนาจกระทำการที่จำเป็นตามแผนหรือแนวทางการดูแลการชุมนุมสาธารณะที่คณะกรรมการให้ความเห็นชอบตามข้อเสนอแนะของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนและคุ้มครองการชุมนุมสาธารณะ โดยเจ้าพนักงานต้องหลีกเลี่ยงการใช้กำลังหากไม่อาจหลีกเลี่ยงการใช้กำลังได้ ให้ใช้กำลังและเครื่องมือควบคุมฝูงชนเพียงเท่าที่จำเป็น การดำเนินการของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะไม่ตัดสิทธิของผู้ซึ่งได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการชุมนุมสาธารณะที่จะร้องขอต่อศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดที่มีเขตอำนาจเหนือสถานที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะเพื่อมีคำสั่งให้ผู้ชุมนุมเลิกการชุมนุม^{๒๐}

^{๑๙} พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๑๘.

^{๒๐} พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๒๑.

ในกรณีที่ผู้ชุมนุมไม่เลิกการชุมนุมสาธารณะตามคำสั่งศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะรายงานให้ศาลทราบและประกาศกำหนดให้พื้นที่บริเวณที่มีการชุมนุมสาธารณะนั้นและปริณทลของพื้นที่นั้นเป็นพื้นที่ควบคุม และประกาศให้ผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่ควบคุมภายในระยะเวลาที่กำหนด และห้ามบุคคลใดเข้าไปในพื้นที่ควบคุมโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ^{๒๑}

เมื่อพ้นระยะเวลาที่ประกาศให้ผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่ควบคุม หากมีผู้ชุมนุมอยู่ในพื้นที่ควบคุมหรือเข้าไปในพื้นที่ควบคุมโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า และให้ผู้ควบคุมสถานการณ์และผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ควบคุมสถานการณ์ดำเนินการให้มีการเลิกการชุมนุมสาธารณะตามคำสั่งศาล โดยให้ผู้ควบคุมสถานการณ์และผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ควบคุมสถานการณ์มีอำนาจดังต่อไปนี้^{๒๒}

(๑) จับผู้ซึ่งอยู่ในพื้นที่ควบคุมหรือผู้ซึ่งเข้าไปในพื้นที่ควบคุมโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ

(๒) คั่นยึดอาวุธหรือวัตถุอันตรายอื่นที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการชุมนุมสาธารณะนั้น

(๓) กระทำการที่จำเป็นตามแผนหรือแนวทางการดูแลการชุมนุมสาธารณะ

(๔) มีคำสั่งห้ามมิให้กระทำการใดๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการให้มีการเลิกการชุมนุม

ในกรณีที่ผู้ชุมนุมกระทำการใดๆ ที่มีลักษณะรุนแรงและอาจเป็นอันตรายแก่ชีวิตร่างกายจิตใจหรือทรัพย์สินของผู้อื่นจนเกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง ให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะมีอำนาจสั่งให้ผู้ชุมนุมยุติการกระทำนั้น หากผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะและผู้ควบคุมสถานการณ์และผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ควบคุมสถานการณ์มีอำนาจดำเนินการตามมาตรา ๒๓ และมาตรา ๒๔ ได้ หากผู้ชุมนุมไม่เห็นด้วยกับคำสั่งดังกล่าวสามารถยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดที่มีเขตอำนาจเหนือสถานที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะเพื่อพิจารณาภายในเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่มิคำสั่ง^{๒๓}

บทสรุป

การชุมนุมสาธารณะ เป็นการชุมนุมของบุคคลในที่สาธารณะเพื่อเรียกร้อง สนับสนุน คัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อันเป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่อยู่ในประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งการชุมนุมสาธารณะมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป เช่น เรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือในเรื่องเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ สิ่งแวดล้อม สุขอนามัย การขอความเป็นธรรมจากการถูกละเมิดสิทธิ หรือการเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงทางการเมือง เป็นต้น หากรัฐไม่สามารถหาข้อยุติหรือทำตาม

^{๒๑} พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๒๓.

^{๒๒} พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๒๔.

^{๒๓} พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๒๕.

ข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมได้ อาจทำให้เกิดการชุมนุมที่ยืดเยื้อหรือเกิดการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับผู้ชุมนุม จนเกิดความสูญเสียต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน อีกทั้งมีผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนทั่วไป ทำให้ต้องมีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ชุมนุม เพื่อไม่ให้การใช้สิทธิและเสรีภาพไปกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือกระทบน้อยที่สุด และไม่ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแต่ตามหลักอำนาจอธิปไตย ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจ เป็นผู้ร่วมกันใช้อำนาจนี้ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเองโดยวิถีทางประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมโดยเฉพาะในกระบวนการตัดสินใจและการปกครองโดยหลักนิติธรรม การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจึงกระทำได้เท่าที่จำเป็น ต้องพิจารณาว่าการจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นจะกระทบถึงสาระสำคัญของเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่ประชาชนได้รับความคุ้มครองหรือไม่ โดยบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ การชุมนุมสาธารณะที่จะได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ต้องไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวายหรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน และเพื่อให้การชุมนุมสาธารณะมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ ขึ้น เพื่อให้ความคุ้มครองประชาชนผู้ใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ คุ้มครองประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการชุมนุมสาธารณะ และคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในการชุมนุมสาธารณะ โดยมีการกำหนดเนื้อหาครอบคลุมทั้งสิทธิและหน้าที่ของผู้ชุมนุม สิทธิและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการชุมนุม สิทธิและหน้าที่ของผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการชุมนุม ตลอดจนการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของรัฐในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม

แต่อย่างไรก็ตาม การชุมนุมสาธารณะจะเกิดขึ้นโดยสงบและบรรลุตามหลักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เมื่อทุกฝ่ายปฏิบัติต่อกันด้วยดีกับน้อง ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน มีความเคารพซึ่งกันและกัน และมีความรักความปรารถนาดีต่อกัน หากมีการชุมนุมทั้งเรื่องทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ หรือทางสังคมทุกฝ่ายมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างรอบด้าน โดยใช้หลักและเหตุผล ย่อมสามารถหาข้อยุติที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับกันของทุกฝ่ายได้ แต่ยังคงเคารพฝ่ายเสียงข้างน้อย ซึ่งทำให้คนในสังคมสามารถร่วมมือกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของสังคมและประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

บรรเจิด สิงคะเนติ. **หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๘.

สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. **พัฒนาการเมืองไทย...พัฒนาประชาธิปไตย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานผลิตเอกสารสำนักประชาสัมพันธ์, ๒๕๕๔.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. **รวมบทความวิชาการ ชุดที่ ๑๒ ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เพรส จำกัด, ๒๕๕๘.

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘.

